

SOLIQ IMTIYOZLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Bank-moliya akademiyasi magistranti

Xaliqulova Muxabbat Narzulla qizi

Xaliqulova_MN@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada O‘zbekistonda soliq imtiyozlari mexanizmi oldida turgan muammolar va imkoniyatlar ko‘rib chiqildi va tizimni takomillashtirish bo‘yicha bir qancha amaliy yechimlar taklif etiladi. Soddalashtirish, oshkoralik va maqsadiga e‘tibor qaratish hamda muvofiqlashtirish va muloqotni rag‘batlantirish orqali hukumat sarmoya va iqtisodiy o‘rishni rag‘batlantirishning yanada samarali mexanizmini yaratishi mumkin. Mavzu doirasida xorijlik iqtisodchi olimlarning tadqiqotlari o‘rganilib, soliq imtiyozlarining tasnifi ishlab chiqilgan. Shuningdek, soliq imtiyozlari bo‘yicha tahliliy ishlar amalga oshirilgan bo‘lib, yakunida xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: soliq stavkasi, soliq imtiyozlari, soliq to‘lovchi, soliq siyosati, soliq tushumlari, byudjet siyosati, inqiroz, byudjet, soliq ma‘murchiligi, tadbirkorlik sub‘ektlari, soliq hisoboti, soliq bazasi, soliq mexanizmi, soliqlarni rejalashtirish, soliqlarni prognozlashtirish.

Annotation: the article examined the problems and opportunities facing the tax deduction mechanism in Uzbekistan and offers several practical solutions for improving the system. By focusing on simplification, transparency, and purposefulness, and encouraging coordination and dialogue, the government can create a more efficient mechanism to promote investment and economic growth. Within the framework of the topic, studies of foreign economic scientists were studied and a classification of tax benefits was developed. Also, analytical work on tax benefits was carried out, at the end of which conclusions were formed.

Keywords: tax rate, tax deduction, taxpayer, Tax Policy, tax revenue, budget policy, crisis, Budget, Tax Administration, Business Entities, tax report, tax base, tax mechanism, tax planning, tax forecasting.

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotining barqarorligini ta‘minlashda iqtisodiy siyosatining eng muhim elementlaridan biri – soliq siyosatini yanada liberallashtirish, soliqqa tortish tartibini soddalashtirish, soliq yukini pasaytirish, xo‘jalik sub‘ektlarining huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning faoliyatlariga

aralashishga chek qo'yish bo'yicha chora-tadbirlarlarni amalga oshirish hisoblanadi. Respublikamizda 2022 yilda ham amalga oshirilayotgan keng ko'lamli soliq islohotlarining natijasida aholi real daromadlari o'sishi, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va texnologik jihatdan yangilash, tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda. Iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlarini ta'minlashda soliq yukini bosqichma-bosqich pasaytirishning ustuvor yo'nalish qilib olinishi, shu jumladan Soliq kodeksining tegishli moddalariga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritilishi muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Soliqqa tortish davlat daromadlarining asosiy manbalaridan birini tashkil etadi, agar u to'g'ri qo'llanilmasa va boshqarilmasa, ishlab chiqarish korxonalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Haddan tashqari soliqqa tortish biznesni yuritishning yuqori narxining asosiy omillaridan biri bo'lib, ko'pchilik ishlab chiqaruvchilar ushbu muammoga duch keladi va yuqori soliq stavkasidan ikki baravar ko'p soliqqa tortilishi ko'p bora kuzatilmoqda. Yuqori soliq stavkalari ishlab chiqaruvchilarni kelajakda jamg'arish, kengaytirish va investitsiya qilish uchun rag'batlantirmaydi, chunki bu ishlab chiqaruvchilarni qayta investitsiya qilish uchun kamroq pul qoldiradi. Bu oxir-oqibat unumdorlikni, investitsiyalarni susaytiradi va ishlab chiqarish sanoatining ishlab chiqarish darajasini pasayishiga olib keladi. Demak, hukumat iqtisodiyotini rivojlanishini rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlarini taqdim etishi kerak, bu esa bandlikni oshishiga va iqtisodiyotni yaxshilanishiga olib keladi¹.

Soliq imtiyozlari infratuzilmaning yetishmasligi, murakkab qonunlar, byurokratik murakkabliklar va soliq sohasidagi zaif ma'muriyat kabi investorlar duch kelishi mumkin bo'lgan boshqa kamchiliklarni qoplaydi. Tegishli chora-tadbirlar endi amaldagi soliq qonunchiligini isloh qilishdan iborat bo'lib, ular nomutanosibliklarni keltirib chiqaradi va investorlar uchun qulay muhitni ta'minlash uchun zarur rag'batlantiruvchi ma'muriy imkoniyatlar va infratuzilmaga asoslanadi².

ADABIYOTLAR SHARHI

Mavzu doirasida asosiy o'rganiluvchi iqtisodiy kategoriya soliq imtiyozlari tushunchasi bo'lib, soliq imtiyozlariga nisbatan berilgan ta'riflarga batafsil to'xtalsak.

¹ Александров И.М. (2009) *Налоги и налогообложение: Учебник / И. М. Александров.* — 10-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 228 с.

² Jo'raev A., Toshmatov Sh., Abduraxmonov O. (2009) *Soliqlar va soliqqa tortish. O'quv qo'llanma.* T.: NORMA. 184- bet.

V.N.Nezamaykin va I.L.Yurzinovalar (2004) —soliq imtiyozi – boshqa to‘lovchilarga nisbatan soliq to‘lovchilarga soliq to‘lovchilarning alohida toifalariga soliq qonunchiligida ko‘zda tutilgan afzalliklarning, jumladan, soliq yoki yig‘imini to‘lamaslik yoki kichikroq hajmda to‘lash imkoniyatining berilishi deydi³.

I.A.Mayburov (2011) soliq imtiyozlarini qonun xujjatlarida belgilangan tartibda soliq to‘lash muddatini o‘zgartirish bo‘yicha imtiyozlar olishga imkon beruvchi imtiyozlar hamda ular bir nechta shakllarga ajratiladi: soliq krediti, investitsion soliq imtiyozi, soliq ta‘tili⁴.

N.V.Milyakova (2008) —soliq imtiyozi – soliq to‘lovchilarning alohida toifalariga boshqa soliq to‘lovchilar bilan taqqoslaganda afzalliklar taqdim etish, jumladan soliq yoki yig‘inni to‘lamaslik yoki ularni ozroq miqdorda to‘lash imkoniyati⁵.

F.Raxmatullaeva (2016) soliq imtiyoziga kategoriya sifatida quyidagicha ta‘rif bergan: —imtiyozlar - bu iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish va ijtimoiy vazifalarni hal etish maqsadida soliq to‘lovchining soliq majburiyatlarini qonun tomonidan belgilangan shaklda butunlay yoki qisman kamaytirishning yo‘llari, huquqlari va majburiyatlari majmuidir⁶.

A.Jo‘raev va boshqalar (2009) soliq imtiyozlari – soliq to‘lovchilarga soliqlar bo‘yicha turli xil yengilliklar bo‘lib, ular vaqtinchalik va doimiy, to‘liq yoki qisman va boshqa ko‘rinishlarda berilishi mumkin⁷.

A.S.Baladina (2011) bu borada quyidagicha ta‘rif bergan: soliq preferensiyasi – davlat tomonidan soliq majburiyatini kamaytirish yuzasidan ayrim soliq to‘lovchilar uchun majburiy tartibda, bajarilishi lozim bo‘lgan taqdim qilinadigan ustuvorliklardir⁸.

Shuning bilan, soliq imtiyozlarini taqdim etish, ularni tizimlashtirish, ularning joriy qilinishi natijasida raqobat muxitining murrakablashib borishi yuzasidan qator ilmiy tadqiqotlar olib borishi lozim bo‘lgan muammolar mavjud.

³ Незамайкин В.Н., Юрзинова И.Л. (2004) Налогообложение юридических и физических лиц. –М.: Экзамен, С.44.

⁴ Майбуров И.А. (2011) Налоги и налогообложение . Ред. 4-е изд. - М: 558 с.

⁵ Милиякова Н.В. (2008) Налоги и налогообложение. Учебник. 7-е изд. Перераб. И доп.–М.:ИНФРА, С.33 Milyakova N.V

⁶ Raxmatullaeva F. (2016) —Soliq imtiyozlarining mohiyati va iqtisodiyotni rag‘batlantirishdagi roli. Moliya ilmiy jurnali №2/ 108 bet.

⁷ Jo‘raev A., Toshmatov Sh., Abduraxmonov O. (2009) Soliqlar va soliqqa tortish. O‘quv qo‘llanma. T.: NORMA. 184- bet.

⁸ Баладина А.С. (2011) Анализ теоретических аспектов налоговых льгот и налоговых преференций // Вестник Томского государственного университета- №4(16)- С. 45-60.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada soliq imtiyozlari bo'yicha tadqiqot olib borilgan bo'lib, soliq imtiyozlariga doir ma'lumotlar va ularni tahlillar amalga oshirilib ilmiy xulosalar berildi. Maqolani shakllantirish jarayonida kuzatish va tanlab olish, ilmiy-nazariy, empirik kuzatuv usullardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalarining ishonchligi tadqiqotda qo'llanilgan xorijiy va milliy statistik rasmiy manbalardan foydalanilgani bilan izohlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soliq imtiyozlari – bu iqtisodiyotning ayrim tarmoqlari yoki bo'linmalarini ularning mahsuldorlik darajasini oshirishga rag'batlantirish uchun hukumat tomonidan belgilanadigan eng muhim paket. U iqtisodiy o'sish va rivojlanishni rag'batlantirish uchun mo'ljallangan, bu esa mamlakatning yalpi ichki mahsulotini oshirishi kerak. Soliq imtiyozlarini iqtisodiyotning ayrim imtiyozli tarmoqlariga investitsiyalarni rag'batlantirish uchun mo'ljallangan rag'batlantirish sifatida tavsiflash mumkin, ba'zan ular iqtisodiyotning jadal rivojlanishi uchun ichki yetkazib berishni to'ldirish uchun valyuta oqimini jalb qilishga qaratilgan⁹.

Soliq imtiyozlarni o'rganishda uning tasniflanishi muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Mamlakatimizda ham xorij tajribasidan foydalangan holda soliq imtiyozlarining turli shakllarini amaliyotda qo'llanilmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksiga kiritilgan o'zgartish va qo'shimchalar, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining bir qancha farmon va qarorlari qabul qilinmoqda. Ularning ba'zilarini keltirib o'tamiz.

1-rasmni ko'rib chiqadigan bo'lsak, soliq imtiyozlarining tasniflanishi keltirilgan bo'lib, ta'minlash shakliga kura imtiyozli rejimlar, imtiyozlar, chegirmalar, kechiktirishlar, bo'lib-bo'lib to'lash, kreditlar. Soliq elementlariga bog'liq bo'lmagan imtiyozlar va bog'liq bo'lgan imtiyozlar (soliq to'lovchiga, soliq solish ob'ektiga, soliq solinadigan bazaga, soliq stavkasi bo'yicha, to'lov muddatlarigacha) tarzida namoyon bo'lishini ko'rishimiz mumkin.

⁹ Raxmatullaeva F. (2016) —Soliq imtiyozlarining mohiyati va iqtisodiyotni rag'batlantirishdagi roli. Moliya ilmiy jurnali №2/ 108 bet.

<p>TA'MINLASH SHAKLI</p> <p>imtiyozli rejimlar, imtiyozlar, chegirmalar, kechiktirishlar, bo'lib-bo'lib to'lash, kreditlar</p>	<p>SOLIQ ELEMENTLARIGA BOG'LIQ BO'LGAN</p> <p>1. Bog'liq bo'lmagan imtiyozlar</p> <p>2. Bog'liq bo'lgan imtiyozlar: soliq to'lovchiga; soliq solish ob'ektiga; soliq solinadigan bazaga; soliq stavkasi bo'yicha; to'lov muddatlarigacha</p>	<p>BOSHQARUV DARAJASIGA MANSUBLIK</p> <p>Respublika, mahalliy imtiyozlar</p>	<p>TA'SIRNING MURAKKABLIGI</p> <p>Bir soliq (element) ga ta'sir qiluvchi imtiyozlar; Soliqlar elementlar majmuasiga ta'sir qiluvchi imtiyozlar</p>
<p>TA'MINLASH MEXANIZMI</p> <p>- shartli imtiyozlar</p> <p>- shartsiz imtiyozlar</p>	<p>TA'MINLASH PREDMETI</p> <p>Faqat xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga faqat jismoniy shaxslarga barchaga beriladigan imtiyozlar</p>	<p>KIRISH MAQSADINING TABIATIGA KO'RA</p> <p>iqtisodiy foyda; ijtimoiy; umumiy.</p>	

1-rasm. Soliq imtiyozlarining tasnifi¹⁰

Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 19 iyundagi "Alohida soliq va bojxona imtiyozlarini bekor qilish to'g'risida"gi PF-6011-son Farmoniga asosan, soliqlar to'g'risidagi qonun hujjatlarida nazarda tutilgan soliqlar bo'yicha imtiyozlar, agar ularning o'zida ushbu soliqdan ozod qilish to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatilmagan bo'lsa, ijtimoiy soliqqa nisbatan tatbiq etilmasligi, O'zbekiston Respublikasi norezidentlari bo'lgan yuridik shaxslardan sotib olinadigan ishlar (xizmatlar) uchun qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha berilgan imtiyozlar, O'zbekiston Respublikasida doimiy muassasalar orqali faoliyatini amalga oshirayotgan yuridik shaxslar – norezidentlar tomonidan amalga oshiriladigan ishlar (xizmatlar)ga tatbiq yetilmasligi belgilandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 iyuldagi "Raqobat muhitini yanada rivojlantirish va iqtisodiyotdagi davlat ishtirokini qisqartirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6019-son Farmoni qabl qilindi. Ushbu Farmon bilan raqobat muhitini yaratish maqsadida mamlakatimizda iqtisodiyotdagi davlat ishtirokini qisqartirish, davlat ishtirokidagi xo'jalik yurituvchi sub'ektlar monopoliyasining iqtisodiyot raqobatbardoshligiga salbiy ta'sirini yanada

¹⁰ Ibraheem, Abdullahi Aderemi, Olaitan, Wasiu Abiodun, Oyetola, Daud Olawale, Omoniyi, Oyelowo Oyetade, Amolegbe, Sikiru Adesola (2020) Impact of Tax Incentive on Industrial Growth and Development. International Journal of Academic Management Science Research (IJAMSR) ISSN: 2643-900X Vol. 4, Issue 7, July – 2020, Pages: 171-179

kamaytirish, imtiyoz va preferensiyalar berish tizimi samaradorligini oshirish, shuningdek tadbirkorlik sub'ektlariga nisbatan tartibga solish yukini pasaytirish maqsadida qabul qilingan. Monopoliyaga qarshi kurashish qo'mitasiga quyidagi vazifalarni amalga oshirish vazifasi yuklatildi:

soliq imtiyozlar, preferensiyalar va faoliyatni amalga oshirish uchun eksklyuziv huquqlar shaklida ko'rsatilayotgan davlat ko'magining samaradorligi ustidan davlat nazoratini amalga oshirish hamda ular raqobat muhitiga salbiy ta'sir etgan taqdirda, ularni bekor qilish bo'yicha takliflar kiritish, xo'jalik yurituvchi sub'ektlarga har qanday turdagi imtiyoz, kafolat, preferensiyalarni belgilash, shuningdek yangi huquqlar, shu jumladan eksklyuziv huquqlarni berish, imtiyoz va preferensiyalarning samaradorligi mezonlarini ishlab chiqish hamda imtiyoz va preferensiyalardan foydalanuvchi xo'jalik yurituvchi sub'ektlar ro'yxatini shakllantirish belgilangan¹¹.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 22 sentyabrdagi "Soliq to'lovchilarni hisobga olishni yanada takomillashtirish va qo'shilgan qiymat solig'ining o'rnini qoplash tartibini soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 595-son qarori tasdiqlandi. Mazkur qaror bilan Davlat soliq qo'mitasiga boshqaruv xodimlari shtatining umumiy cheklangan soni doirasida qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilar maxsus ro'yxatdan o'tkazilishida soliq xavfini tahlil qiluvchi hamda soliq imtiyozlari hisobini yurituvchi alohida maxsus tarkibiy bo'linmalar tashkil etish;

asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar va tovar-moddiy resurslar harakatini hisobga olishni ta'minlaydigan "E-aktiv" avtomatlashtirilgan axborot tizimini ishlab chiqsin va amaliyotga joriy etish;

soliq organlarida qo'shilgan qiymat solig'i to'lovchilarni maxsus ro'yxatdan o'tkazish inson omili cheklangan (qonunchilikda belgilangan holatlar bundan mustasno) to'liq avtomatlashtirilgan tizim asosida amalga oshirilishini ta'minlash;

2021 yil 1 dekabrga qadar: mavjud soliq imtiyozlari bo'yicha ma'lumotlar bazasini yaratish va har bir soliq imtiyozi uchun alohida soliq imtiyozi unikal kodini (ID-raqamini) berish tartibini joriy etish hamda soliq imtiyozlari kodlari to'g'risidagi axborotlarni soliq to'lovchilarning shaxsiy kabinetiga yetkazib berish amaliyotini joriy etish vazifasi yuklatildi¹².

¹¹ Farmon (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 iyuldagi "Raqobat muhitini yanada rivojlantirish va iqtisodiyotdagi davlat ishtirokini qisqartirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-6019-son Farmoni

¹² Qaror (2021) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 22 sentyabrdagi "Soliq to'lovchilarni hisobga olishni yanada takomillashtirish va qo'shilgan qiymat solig'ining o'rnini qoplash tartibini soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 595-son

2022 yilda berilgan soliq imtiyozlarining soliq turlari bo'yicha ulushi 100 foizlik ulushda eng katta imtiyozga QQS 79,7 foiz, foyda solig'i 9,6 foiz, jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i 2,4 foiz va eng kam ulushga imtiyoz ulushi suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq 0,02 foizga to'g'ri kelgan.

1-javdalda 2022 yilda berilgan soliq imtiyozlarining soliq turlari bo'yicha ulushi, mlrd so'm keltirib o'tsak.

1-jadval

2022 yilda berilgan soliq imtiyozlarining soliq turlari bo'yicha ulushi, mlrd so'm

№	Soliq turi imtiyoz summasi	Imtiyoz summasi
jami		34518,1
1.	QQS	27510,6
	shu jumladan:	
1.1	Moliyaviy va sug'urta xizmatlari	14139,6
1.2	Dori vositalari va tibbiy xizmatlar	6058,4
1.3	Qolganlari	7312,6
2.	Foyda solig'i	3308,2
3.	Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i	840,5
4.	Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	5,9
5.	Yuridik shaxslarning mol-mulkiga solinadigan soliq	801,9
6.	Yuridik shaxslardan olinadigan yer solig'i	949,0
7.	Ijtimoiy soliq	1017,7
8.	Aylanmadan olinadigan soliq	84,3

Dastlabki ma'lumotlarga ko'ra, 2022 yilda soliq imtiyozlari summasi 34,5 trln so'mni, shu jumladan Soliq kodeksiga muvofiq – 29,0 trln so'mni yoki jami imtiyozlar hajmiga nisbatan 84%ni tashkil qildi. Soliq imtiyozlari umumiy hajmida QQS hisobiga 27,5 trln so'm to'g'ri kelmoqda.

Shu bilan birga, 2022 yilda qo'shilgan qiymat solig'i bo'yicha nol stavkani qo'llash natijasida eksport va unga tenglashtirilgan xizmatlardan 29,5 trln so'mlik qo'shilgan qiymat solig'i hisoblanmagan. Soliq kodeksiga muvofiq moliyaviy xizmatlar bo'yicha tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari esa sug'urta xizmatlari bo'yicha qo'llaydilar. 2022 yilda mazkur institutlarga berilgan imtiyozlar summasi 14,1 trln so'mni tashkil qildi. Shu bilan birga, tijorat banklari 2022 yil 1 apreldan bank xizmatlardan qisman QQS to'lay boshladilar. Bundan tashqari, QQS bo'yicha 2022 yilda muddati uzaytirilgan soliq imtiyozlari (go'shtni (mol, qo'y), tirik

hayvonlarni (mol va qo'y) hamda ularni so'yishdan olingan mahsulotlar, kartoshkani realizatsiya qilish bo'yicha aylanma hamda o'simlik yog'ini (paxta yog'idan tashqari) ishlab chiqarish va (yoki) realizatsiya qilish) hisobiga tadbirkorlik sub'ektlari ixtiyorida 2,7 trln so'm mablag'lar qoldirildi¹³.

XULOSA

Tadqiqot asosida shakllangan xulosamiz shuki, soliq imtiyozlari ishlab chiqarishni rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Soliq imtiyozlari hukumatlar tomonidan muayyan iqtisodiy tarmoqlarga investitsiyalarni jadallashtirish va mamlakatning investitsiya muhitini shakllantirish uchun siyosat vositasi sifatida ahamiyatli hisoblanadi. Shuningdek, soliq imtiyozlari tashkilotning investitsiya qaroriga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va soliq imtiyozlari siyosiy barqarorlik bilan birgalikda iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga olib keladi.

Soliq imtiyozlari odatda davlat daromadlarining kamayishiga olib keladi, ammo iqtisodiy rivojlanish va muvaffaqiyatli natijalarlar bilan qoplanadi. Soliq imtiyozlari sanoat korxonalarini uchun barqaror aylanma mablag'larni keltirib chiqaradi. Agar soliq imtiyozlari yaxshi qo'llanilsa, ishlab chiqarishni rag'batlantirish orqali to'liq bandlikka erishish mumkin. Taqdim etilgan soliq imtiyozlari bilan mahalliy sanoatlar texnologiya va ishlab chiqarish bo'yicha xorijiy hamkasblari bilan raqobatlasha oladigan darajada yaxshi jihozlanishi mumkin.

Soliq imtiyozlarining mexanizmlari turli iqtisodiy va ijtimoiy natijalarga murakkab va xilma-xil ta'sir ko'rsatishi mumkin. Natijada, soliq imtiyozlari mexanizmi iqtisodiy samaradorlikka ta'sir qilishi mumkin. Misol uchun, soliq imtiyozlari mexanizmlari korxonalar uchun soliq yukini kamaytirishi mumkin, bu esa ixtiyoriy daromadning oshishiga va iste'mol xarajatlarining oshishiga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida, tovarlar va xizmatlarga talabni oshirish va ishlab chiqarishni rag'batlantirish orqali iqtisodiy o'sishga yordam beradi. Salbiy tomoni shundaki, soliq imtiyozlari mexanizmlari tadbirkorlik sub'ektlarini faqat soliq imtiyozlaridan foydalanish maqsadida iqtisodiy samarador bo'lmagan yoki ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lmagan faoliyat bilan shug'ullanishga undash orqali iqtisodiyotda buzilishlarni keltirib chiqarishi ham mumkin.

Shuningdek, soliq imtiyozlari iqtisodiyotda kutilmagan oqibatlarga ham olib kelishi va buzilishlarni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, agar ular noto'g'ri ishlab chiqilgan, o'ta murakkab bo'lsa yoki davlat daromadlarini kamaytirish yoki daromadlar tengsizligini kuchaytirish kabi kutilmagan oqibatlarga olib keladigan

¹³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy "https://stat.uz/uz/"dagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

bo'lsa, samarasizlikka olib kelishi mumkin. Ya'ni soliq imtiyozlari mexanizmlari davlat daromadlarini kamaytirishi mumkin, bu esa byudjet taqchilligining oshishiga yoki davlat xizmatlari va investitsiyalarning qisqarishiga olib keladi. Bu, o'z navbatida, iqtisodiy o'sish va iqtisodiyotning umumiy samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Iqtisodiy o'sish va ijtimoiy farovonlikni oshirishga yordam beradigan samarali soliq siyosatini ishlab chiqish uchun soliq imtiyozlari mexanizmlarining xarajatlari va afzalliklarini diqqat bilan baholash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. –T.: “Adolat”, 2020
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risidagi” 2018-yil 29-iyundagi PF-5468-son farmoni
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston-2030” strategiyasini tasdiqlash va uni savarali amalga oshirish tadbirlari to'g'risida”gi 2020 yil 6 oktyabrdagi PF-6079 sonli Farmoni
4. O'zbekiston respublikasi vazirlar mahkamasining "Soliq ma'muriyatchiligida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi 359-sonli qarori
5. O'zbekiston Respublikasining “Soliq va byudjet siyosatining 2018 yilga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari qabul qilinganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida”gi O'RQ-454-sonli qonuni, 2017 yil 18 dekabr
6. O'zbekiston Respublikasining qonuni “Soliq ma'muriyatchiligi takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida”gi O'RQ-455-sonli qonuni, 2017 yil 18 dekabr
7. Farmon (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 19 iyundagi “Alohida soliq va bojxona imtiyozlarini bekor qilish to'g'risida”gi PF6011-son
8. Farmon (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 iyuldagi “Raqobat muhitini yanada rivojlantirish va iqtisodiyotdagi davlat ishtirokini qisqartirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi PF-6019-son
9. Qaror (2021) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 22 sentyabrdagi “Soliq to'lovchilarni hisobga olishni yanada takomillashtirish va qo'shilgan qiymat solig'ining o'rnini qoplash tartibini soddalashtirish choratadbirlari to'g'risida”gi 595-son.
10. Urmonov J.J. (2018) Tadbirkorlik sub'ektlari faoliyatini soliq mexanizmi vositasida tartibga solishni takomillashtirish masalalari. Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati

11. Александров И.М. (2009) Налоги и налогообложение: Учебник / И. М. Александров. — 10-е изд., перераб. и доп. — М.: Издательско- торговая корпорация «Дашков и К, 228 с.
12. Баладина А.С. (2011) Анализ теоретических аспектов налоговых льгот и налоговых преференций // Вестник Томского государственного университета- №4(16)- С. 45-60.
13. Jo'raev A., Toshmatov Sh., Abduraxmonov O. (2009) Soliqlar va soliqqa tortish. O'quv qo'llanma. T.: NORMA. 184- bet.
14. Милякова Н.В. (2008) Налоги и налогообложение. Учебник. 7-е изд. Перераб. И доп.–М.:ИНФРА, С.33 Milyakova N.V.
15. Ma'ruza (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning 2020 yil 26 mart kuni koronavirus infeksiyasi tarqalishiga qarshi kurashishni kuchaytirish masalalariga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishidagi ma'ruzasi// Toshkent. 2020 yil, 26 mart.
16. Незамайкин В.Н., Юрзинова И.Л. (2004) Налогообложение юридических и физических лиц. –М.: Экзамен, С.44.
17. Rahmatullaeva F. (2016) —Soliq imtiyozlarining mohiyati va iqtisodiyotni rag'batlantirishdagi roli. Moliya ilmiy jurnali №2/ 108 bet.
18. Anyanwu, S. (2015). Companies Income Tax Act. Abuja: Federal Government Press.
19. Arogundade, J. A. (2005). Nigerian income tax and its international dimension. Ibadan: Spectrum Books Ltd
20. Basse, U.O. (2013). Companies taxation in Nigeria. Lagos: The CIBN Press Ltd. Business Day (Newspaper) 26th August
21. Ibraheem, Abdullahi Aderemi, Olaitan, Wasiu Abiodun, Oyetola, Daud Olawale, Omoniyi, Oyelowo Oyetade, Amolegbe, Sikiru Adesola (2020) Impact of Tax Incentive on Industrial Growth and Development. International Journal of Academic Management Science Research (IJAMSR) ISSN: 2643-900X Vol. 4, Issue 7, July – 2020, Pages: 171-179
22. Ihe, G. (2012). Industrial Development Income Tax Relief Act. Abuja: Federal Government Press
23. Беломытцева О.С. (2022) Оценка эффективности налоговых льгот для частных инвесторов на рынке ценных бумаг: методология и инструментарий. Автореферат диссертации по специальности 08.00.10 — Финансы, денежное обращение и кредит
24. Isaev F.I. (2019) "Soliq tahlili metodikasini takomillashtirish". i.f.f.d. (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya. 116 bet.
25. Кузнецов П. (2023) Виды налогов и налоговых льгот <https://xn--b1aasedeuba5ai.xn--p1ai/blog/vidy-nalogov-i-nalogovyh-lgot>. 25.02.2023.
26. Kurbanov Z., Akramov F. (2015) "Soliq imtiyozlarining moliyaviy hisobini takomillashtirish masalalari" Biznes-ekspert ilmiy jurnali №9

27. Марис Лиёпа (2023) Определение базовой (нормативной) структуры налога и налоговых льгот.
28. Normurzaev U.X. (2022) Soliq imtiyozlarining samaradorligi: nazariya, metodologiya va amaliyot. 08.00. 07 – Moliya, pul muomalasi va kredit. Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha fan doktori (DSc) dissertatsiyasi avtoreferati.
29. Пансков В.Г. (2013) Налоги и налоговая система Российской Федерatsii. [Текст] / В.Г. Пансков. — М.: Финансы и статистика, 478.
30. Рахматullaeva F. (2016) “Soliq imtiyozlarining mohiyati va iqtisodiyotni rag‘batlantirishdagi roli” Moliya ilmiy jurnali №2. 108 bet
31. Тарасченко В.А. (2013) Теоретико-методические подходы к классификации налоговых льгот в украине. Вопросы современной экономики. 2013 июль. DOI:10.24194/21318.
32. Юшкова О.О. (2017) Влияние налоговых льгот на эффективность предпринимательской деятельности Российской Федерatsii. Наука XXI века №4.
33. Майбуrow И.А. (2011) Налоги и налогообложение . Ред. 4-е изд. - М: 558 с.
34. Vahobov A., Jo‘raev A. Soliqlar va soliqqa tortish. Darslik. –Т: “Sharq”, 2009. - 448 b.
35. Alimardonov M., To‘xсанov Q. Soliq nazariyasi. –Т.: “O‘zbekiston Yozuvchilaru yushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti”, 2005. -175 b.
36. Yahyoev Q.A. Soliqqa tortish nazariyasi va amaliyoti. Darslik. –Т.: “Fan va texnologiyalar markazi”, 2003. -247 b.
37. Sanaqulova B. Kichik tadbirkorlik sub‘ektlarini soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish orqali iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash. Monografiya. –Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2014. -252 b.
38. <http://www.lex.uz> – O‘zbekiston Respublikasi qonunlari bazasi sayti
39. <http://www.imv.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti
40. <http://www.soliq.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi sayti
41. <http://www.stat.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi sayti